

Zpráva o šetření ve věci Tomáše Wróbela (nar. 7. 10. 2006)

Nezletilý chlapec Tomáš Wróbel, jemuž soud nařídil ústavní výchovu a který žije v dětském domově v Havířově, se obrátil na veřejného ochránce práv se žádostí o pomoc. Vzněl námitky, které se týkaly adaptační doby a režimu během ní, vycházek dětí, nucených aktivit dětí, podmínek pro učení, zásahů do soukromí, plošné úschovy mobilních telefonů dětí, nucené úschovy důležitých dokumentů dětí a spolusprávy dětí.

Veřejný ochránce práv mi svěřil agendu ochrany práv dětí,¹ proto jsem v uvedené věci zahájil šetření.

A. Shrnutí závěrů

Šetřením jsem dospěl k následujícím závěrům.

Dětský domov **nepochybil**:

- (1) tím, že by nezákonně omezoval děti v samostatných vycházkách (více viz část C.2.1 této zprávy);
- (2) tím, že Tomášovi nabídl možnost zúčastnit se skupinové aktivity, kterou naplánoval jako odměnu pro všechny děti (více viz část C.3 této zprávy);
- (3) tím, že by v něm bylo příliš mnoho řízených aktivit, které by dětem znemožňovaly přípravu do školy (více viz část C.4 této zprávy);
- (4) tím, že dohlíží na děti, které ráno vstávají do školy (více viz část C.5.1 této zprávy);
- (5) jde-li o používání mobilních telefonů dětmi (více viz část C.6 této zprávy);
- (6) tím, že by dětem neumožňoval mít u sebe písemnosti a osobní doklady (více viz část C.7 této zprávy);
- (7) tím, že by neumožňoval dětem vyjadřovat své názory, nespokojenost či přání (více viz část C.8 této zprávy).

Dětský domov **pochybil**:

- (1) tím, že během adaptační doby plošně omezuje právo dětí na samostatné vycházky; k omezení lze přistupovat pouze v individuálních případech (více viz část C.1 této zprávy);
- (2) tím, že dětem nezajistil soukromí během každodenních hygienických činností (více viz část C.5.2 této zprávy);
- (3) tím, že Tomášovi neumožnil, aby si ponechal dokument, který se týkal změny jeho trvalého pobytu (více viz část C.7 této zprávy).

¹ Ustanovení § 2 odst. 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

Dětskému domovu **doporučuji přehodnotit praxi**, že se děti během samostatných vycházek mohou pohybovat pouze na území města Havířova. Pravidlo by nemělo platit pro dospívající děti, a především pro ty, které běžně dojíždějí do škol mimo město (více viz část C.2.2 této zprávy).

B. Skutková zjištění

Tomáš přišel do dětského domova na podzim 2022 ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kde pobýval na vlastní žádost. Předtím žil dlouhodobě v poručnické péči. Tomáš je chlapec s dobrými studijními výsledky a vysokou inteligencí. Je v péči psychiatra, v době šetření pracovníků Kanceláře veřejného ochránce práv byl hospitalizován v nemocnici.

Jednotlivá zjištění a podrobnosti popisují v části C. této zprávy, jež následuje.

C. Právní hodnocení

C.1 Adaptační doba

C.1.1 Adaptační doba a režim během ní jako plošné opatření

Přijetí dítěte do školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy (zařízení) bývá spojeno se **specifickým režimem** označovaným jako **adaptační doba**. Může trvat několik dnů, ale i týdnů. Dítě se seznamuje s pravidly zařízení, s místem pobytu, poznává okolí a začleňuje se mezi vrstevníky i dospělé. Personál dítěte intenzivně sleduje a poznává ho, navazuje kontakt s jeho rodinou. Toto období bývá citlivé a mnohdy i rizikové.

Adaptační dobu a specifický režim během ní **neupravuje žádný právní předpis**, ale vytvořila si ho (a stále dotváří) praxe. Zařízení tak během ní nemohou plošně omezovat děti v jejich právech, ač to běžně dělají (děti nemohou chodit samostatně na vycházky či na dovolenky, mívají omezené návštěvy, přístup k internetu, používání mobilního telefonu apod.).²

Zákon³ dětem garantuje samostatné vycházky, návštěvy, do určité míry i propustky (dovolenky), přístup k internetu, používání vlastních mobilních telefonů či jiných elektronických

2 Srov. zprávu o šetření veřejné ochránkyně práv ze dne 12. prosince 2017, sp. zn. 6064/2017/VOP, dostupnou z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/5694>, a zprávu z návštěv veřejného ochránce práv školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy (2022), dostupnou z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/10388>.

3 Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

zařízení. Jedná se o konkrétní projevy práva na respektování soukromého a rodinného života,⁴ práva vlastnit majetek a libovolně s ním nakládat,⁵ práva svobodně se pohybovat,⁶ práva na přístup k informacím⁷ apod.

Zákon umožňuje některá z těchto práv omezit v případě, že dítě poruší některou ze svých povinností.⁸ Za současné právní úpravy je však zařízení nemohou plošně omezit z důvodu ochrany dětí (k tomu viz další část této zprávy) v rámci jejich adaptace v zařízení.

Pro činnost zařízení, která jsou veřejnou službou (resp. veřejnou správou), platí pravidlo, že mohou činit jen to, co jim zákon umožňuje.⁹

Zjistil jsem, že v dětském domově platí pro všechny nově příchozí děti adaptační doba, po kterou nemohou chodit samostatně na vycházky. Adaptační doba v dětském domově začíná dnem přijetí dítěte a končí neformálním rozhodnutím ředitelky během společného sezení s dítětem a jeho kmenovým vychovatelem. Adaptační doba trvá přibližně jeden měsíc (může být kratší nebo delší v návaznosti na rychlost adaptace dotyčného dítěte). Adaptační doba slouží k tomu, aby personál poznal dítě a zjistil, zda je bezpečné ho pouštět samotné mimo dětský domov, neboť za něj nese odpovědnost. Personál sleduje nejen orientaci dítěte ve městě, ale např. i to, zda tíhne k vyhledávání míst s potenciálem výskytu patologických jevů.

Dospěl jsem k závěru, že dětský domov pochybil, neboť během adaptační doby plošně omezuje právo¹⁰ dětí na samostatné vycházky.

Absurdní je plošné omezení volných vycházek s odkazem na adaptační dobu u dětí, které každodenně dojíždějí do škol v Ostravě. U nich nedává adaptační doba vůbec smysl, protože tyto děti jsou fakticky celý den na cestě a schopnost orientovat se, samostatně cestovat a netíhnout k patologickému chování se u nich osvědčuje opakovaně každý den.

C.1.2 Adaptační doba a režim během ní jako **individuální opatření**

Chápu důvody, pro které zařízení stanovují adaptační dobu a vytvářejí pro ni specifické režimy. Běžně existují situace, kdy zařízení z konkrétních důvodů vyhodnotí, že je v zájmu konkrétního dítěte některá jeho práva po určitou dobu omezit, např. neumožnit samostatnou

4 Článek 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a článek 16 Úmluvy o právech dítěte. V zákoně o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy lze právo na respektování soukromého a rodinného života hledat v § 20 odst. 1 písm. n) až p).

5 Článek 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a § 1012 občanského zákoníku. V zákoně o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy lze nalézt omezení tohoto práva především v § 20 odst. 2 písm. d) ve spojení s § 23 odst. 1 písm. g).

6 Článek 14 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. V zákoně o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy lze právo svobodně se pohybovat hledat v § 20 odst. 1 písm. p), příp. § 21 odst. 3 písm. d), omezení tohoto práva potom v § 21 odst. 1 písm. c).

7 Článek 17 Úmluvy o právech dítěte a článek 17 Listiny základních práv a svobod.

8 Ustanovení § 21 odst. 1 zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

9 Článek 2 odst. 3 Ústavy České republiky.

10 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. p) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

vycházku dítěti, které není schopno orientovat se v prostoru, či dítěti, které je ve špatném psychickém stavu a existuje reálná hrozba, že si během vycházky ublíží.

Zařízení musí zajišťovat **bezpečnost dětí a jejich ochranu** před závažnými zásahy do jejich integrity, pokud takový zásah reálně a bezprostředně hrozí.¹¹ V takovém případě jsou zařízení povinna **přijmout opatření na ochranu dětí**,¹² což někdy vyžaduje omezení nějakého práva dětí.

Zařízení je tedy při stávající právní úpravě v nezáviděníhodné situaci. Musí poměřovat jednotlivá práva dítěte (zejména právo na bezpečí a ochranu, právo na svobodu pohybu a právo na rodinný život) tak, aby výsledné řešení bylo v zájmu dítěte.¹³ Zásah do jednoho práva dítěte však může být v pořádku, pokud je vhodný, potřebný a přiměřený.

Z prostředí poskytování sociálních služeb je dobře přenositelný pojem **individuálního posouzení rizika**. Míra svobody dětí je neustále vyvažována riziky, která k ní neodmyslitelně patří. Není v možnostech ani posláním zařízení tato rizika úplně odstranit, musí s nimi však efektivně pracovat. S tím souvisí právě pojem přiměřeného rizika, které je přirozenou součástí lidského života bez ohledu na to, zda se jedná o dítě či dospělého. Tato míra rizika je přijatelná, souvisí s odpovědností osob za sebe a své jednání. Zařízení by mělo projevovat přiměřenou opatrnost, která bude dostatečná k tomu, aby dítě nebylo předvídatelným způsobem ohroženo, ale zároveň byla v nejvyšší možné míře zachována svoboda jeho vůle.

Dětský domov by tedy mohl uplatnit omezení práva na samostatnou vycházku. A to u jednotlivých dětí, u nichž vyhodnotí vysoké riziko ohrožení jejich bezpečnosti a nutnost jejich ochrany. Právo dítěte na bezpečnost a ochranu a tomu odpovídající povinnost dětského domova přijmout adekvátní opatření totiž může být podkladem pro možné omezení jiných práv dítěte. K omezením však lze přistupovat pouze v individuálních případech, které si dětský domov řádně zdůvodní a zdokumentuje.

Zároveň zdůrazňuji, že souběžně s přijetím individuálního opatření (omezení) musí dětský domov pracovat na snížení existujícího problému (rizika) tak, aby mohl omezení co nejdříve zrušit. V případě vycházek může jít například o jejich nácvik či řešení akutních psychologických potíží dítěte.

C.2 Samostatné vycházky dětí po adaptační době

Tomáš upozornil, že dětský domov špatně vykládá „souhlas“ vychovatele. Tvrdil, že vychovatelé zakazují dětem vycházky až na sedm dnů, aniž takový zákaz posuzuje ředitelka zařízení – tj. bez udělení opatření ve výchově. Jako nejčastější sankci uvedl tři dny zákazu vycházek kvůli nepříliš závažnému problému (např. nepořádku na pokoji). Tomáš upozornil i na to,

11 Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. února 2021, *X a ostatní proti Bulharsku*, č. 22457/16, § 197. Citují: „*Vedení dětského domova měla povinnost zajistit dětem v jeho péči bezpečí, zdraví a prospívání...*“ Rovněž viz články 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tzv. pozitivní povinnost státu přijmout operativní ochranná opatření.

12 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. února 2018, *V. C. proti Itálii*, č. 54227/14, § 89–90. Citují § 89, dále srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. července 2012, *Đorđević proti Chorvatsku*, č. 41526/10, § 138–139.

13 Článek 3 Úmluvy o právech dítěte.

že se vychovatelé před vycházkou ptají dítěte na její účel a že děti nemohou během vycházky vyjet za hranice města.

C.2.1 Souhlas vychovatele s vycházkou dítěte

Dítě s nařízenou ústavní výchovou má právo na samostatnou vycházku, tj. právo opustit zařízení bez doprovodu jeho pracovníka. Může tak učinit každé dítě starší sedmi let, kterému zařízení neomezilo vycházky výchovným opatřením a u kterého s vycházkou souhlasí jeho vychovatel.¹⁴

„Souhlas“ vychovatele nelze vykládat jako **schválení či povolení** (jako je tomu např. u pobytů mimo zařízení).¹⁵ Vycházky mají být pro děti standardem, nikoli odměnou za dobré chování. Neměly by tedy být vzácností nebo výhodou. Tou může být **mimořádná vycházka**¹⁶ (ať již mimořádnost spočívá v čemkoli).

„Souhlas“ vychovatelům umožňuje rychle a bezprostředně reagovat na aktuální situace, kdy by **konkrétní** vycházka nebyla z výchovných, zdravotních či jiných oprávněných důvodů pro dítě vhodná. Například když si dítě v daný den odmítá splnit školní či jiné povinnosti nebo vycházku nedovoluje jeho zdravotní stav. **Dlouhodobě** může zařízení dítěti vycházky omezit nebo zakázat v režimu opatření ve výchově, tedy za kázeňské provinění,¹⁷ nebo pokud by vycházkami mohlo dojít k ohrožení bezpečnosti dítěte (plně odkazuji na výklad v části C.1.2 této zprávy).

Nezjistil jsem, že by pedagogové v dětském domově zakazovali dětem vycházky bez udělení opatření ve výchově. Nepotvrdilo se mi ani to, že by důvodem omezení samostatných vycházek byl nepořádek na pokoji, neboť je to podle vychovatelů zcela běžný jev. Jedinou podmínkou pro samostatné vycházky je, aby děti měly hotovou přípravu do školy.

Nezjistil jsem ani to, že by pedagogové dětem vycházky neumožňovali kvůli „nevhodnému účelu“. Nadto pokud se vychovatel ptá dítěte na účel vycházky, nepovažuji to za pochybení, neboť i v běžných rodinách je standardním prostředkem tzv. náležitého dohledu rodiče nad dítětem¹⁸ to, že se rodič dítěte zeptá, kam jde a co bude dělat.

Nezjistil jsem tedy, že by dětský domov nezákonně omezoval děti v samostatných vycházkách.

14 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. p) a § 21 odst. 1 písm. c) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

15 Srov. § 23 odst. 1 písm. a) a c) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

16 Ustanovení § 21 odst. 3 písm. d) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

17 Ustanovení § 21 odst. 1 písm. c) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

18 Srov. § 2920 a násl. občanského zákoníku.

C.2.2 Vycházky za hranice města

Právní předpisy neurčují, kde se děti mohou během samostatných vycházek pohybovat. Podle standardů kvality má zařízení děti podporovat ve zvládnání situací se souvisejícími riziky při učení se samostatnosti a odpovědnosti.¹⁹

V některých zařízeních se lze setkat s praxí, kdy děti mohou v individuálních případech vyjet výrazně dále, a to v závislosti na vyspělosti dotyčného dítěte a účelu jeho vycházky. Takový přístup považují za dobrou praxi, neboť podporuje učení dítěte a přebírání zodpovědnosti, v důsledku potom lepší připravenost na budoucí samostatný život.

Zjistil jsem, že v dětském domově mohou děti v rámci samostatné vycházky kamkoli, avšak pouze v rámci města Havířova. Za jeho hranice nesmějí. Někteří dospívající přitom běžně dojíždějí do škol v Ostravě.

Doporučuji dětskému domovu přehodnotit praxi, kdy se děti během samostatných vycházek mohou pohybovat pouze na území města Havířova. Pravidlo by nemělo platit pro dospívající děti, a především potom pro ty, které běžně dojíždějí do škol mimo město.

C.3 Nucená skupinová aktivita „za odměnu“

Zařízení musí dětem vytvářet podmínky, které budou podporovat jejich sebedůvěru, rozvíjet citovou stránku jejich osobnosti a umožnit plný a harmonický rozvoj jejich osobnosti s ohledem na potřeby osob jejich věku.²⁰

Odborníci poukazují na to, že život dětí v zařízení by se neměl přizpůsobovat režimu velké organizace. Zařízení by nemělo plánovat program dětí podle své potřeby zorganizovat větší počet osob v jednom čase na jednom místě. Děti by měly mít možnost podílet se na vytváření programu dne a zařízení by se mělo snažit přizpůsobit program tomu, co které dítě potřebuje či preferuje. Ukazuje se totiž, že mladí dospělí po ukončení ústavní výchovy mívají problémy s efektivním trávením volného času. V zařízení jim byl totiž volný čas organizován, sami si jej proto zorganizovat neumí. Jen výjimečně někteří z nich mají své koníčky jako třeba sport, většinou ale tráví svůj čas pasivně u televize, počítače, spí, kouří apod., často se nudí.²¹

Tomáš namítl, že získal kladné opatření ve výchově pro výborné studijní výsledky. Všechny děti s touto odměnou šly do kina. Tomáš vnímal vybraný film s ohledem na svůj věk jako „potupný“. Upozornil, že dětský domov nedokáže zajistit pedagogický dohled nad dítětem, které se odmítá účastnit skupinové aktivity.

19 Standard kvality č. 2.27 (Výnos ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 5/2016, kterým se stanoví standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči).

20 Ustanovení § 1 odst. 1 zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

21 PACNEROVÁ, H. Cesta kvality v péči o ohrožené děti. In: Kvalita péče o děti v ústavní výchově [online]. Praha. Národní ústav pro vzdělávání. 2016 [cit. 1. 5. 2021]. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/KVA-LITA_PECE.pdf. KRÍŽOVÁ, S. Výchovně vzdělávací program pro výchovné ústavy určený klientům ve věku 15–18 let a jeho návaznost na praktický život. Olomouc, 2008. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Pedagogická fakulta. Katedra antropologie a zdravotvědy. Vedoucí práce PhDr. Helena Skarupská, Ph.D. Str. 57.

Zjistil jsem, že Tomáš získal kladná opatření ve výchově s odměnou atraktivní aktivity (návštěvy kina) v prosinci 2022 a v únoru 2023. Podle personálu proti návštěvě kina nic nenamítal a neměl žádné připomínky. Pedagogové upozornili, že hromadné akce bývají nevděčné, neboť je těžké se trefit do vkusu všech dětí (např. výběrem filmu). Potvrdili však, že pokud by některé (zejména starší) dítě projevilo přání se nezúčastnit skupinové akce, umožnili by mu zůstat v dětském domově (příp. vybrali jinou aktivitu). Takovou praxi však rozpo- roval nejen Tomáš, ale i další v zařízení oslovené dítě.

Dětský domov nepochybil, pokud Tomášovi nabídl možnost zúčastnit se skupinové akti- vity, kterou naplánoval jako odměnu pro všechny děti. Nezjistil jsem, že by měl chlapec proti hromadné aktivitě výhrady, které by předem projevil.

Mám však pochybnosti, zda dětský domov umožňuje v případě skupinových akcí odlišný pro- gram pro děti, které se jich nechtějí účastnit. Chápu, že individuálně zaměřená péče pláno- vaná s ohledem na potřeby i přání dětí představuje pro každé zařízení velkou výzvu. **Apeluji však na dětský domov, aby dával dětem možnost podílet se na programu jejich dne, při- způsobil jej potřebám a preferencím každého z nich a snažil se jej co nejméně ovlivňo- vat provozními okolnostmi.**

C.4 Příliš mnoho řízených aktivit

Zařízení poskytují dětem péči jinak poskytovanou osobami odpovědnými za výchovu.²² Podle standardů kvality by zařízení mělo zajistit poměr mezi volným a řízeným časem dětí.²³

Tomáš namítl, že děti v dětském domově mají příliš mnoho „rozvíjejících“ činností, kterých se musí účastnit (bubnování, meditaci, odhrabování sněhu / shrabování listů, „velký“ úklid jednou týdně, hraní deskových her, různé besedy). Tomáš takový stav vnímal úkorně, neboť kvůli němu neměl dostatek času na učení.

Zjistil jsem, že Tomáš měl dobré studijní výsledky. Jeho výtky k množství řízených aktivit jiné dotázané děti nepotvrdily.

Nezjistil jsem tedy, že by v dětském domově bylo příliš mnoho řízených aktivit, které by dětem znemožňovaly přípravu do školy či je nadměrně zatěžovaly. Poměr mezi volným a řízeným časem dětí vypadá jako uspokojivý.

C.5 Soukromí

C.5.1 Ranní kontroly dospívajícího na pokoji

Dítě s nařízenou ústavní výchovou má právo na respektování lidské důstojnosti.²⁴ Zařízení poskytuje dětem péči jinak poskytovanou osobami odpovědnými za výchovu.²⁵ Součástí

22 Ustanovení § 2 odst. 2 zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

23 Standard kvality č. 2.24

24 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. c) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

25 Ustanovení § 2 odst. 2 zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

péče dospělého o dítě je i zajištění tzv. náležitého dohledu.²⁶ Míra odpovědnosti dospělého není paušálně stanovena a u každého dítěte se dovozuje individuálně. Užitečným měřítkem je, jakému riziku lze vystavovat „srovnatelné“ dítě v rodině.²⁷

Tomáš namítl, že by potřeboval maximální soukromí, „*dokud nevyjde ráno ze svého pokoje*“. Personál mu toto soukromí narušuje tím, že ho kontroluje.

Zjistil jsem, že Tomáš obývá dvoulůžkový pokoj. Jeho spolubydlícího, rovněž dospívajícího chlapce, vychovatelé musí ráno častěji probouzet (kontrolovat). Personál nadto uvedl, že ani Tomáš ráno nevstane vždy a automaticky sám. Pedagog, který ráno slouží, je přitom povinen dohlédnout, aby děti vstaly a odešly do školy. Proto obchází pokoje a děti kontroluje.

Nezjistil jsem, že by dětský domov pochybil, neboť jeho povinností je zajistit tzv. náležitý dohled nad dětmi. Dohled nad tím, aby dítě ráno vstalo a připravilo se na cestu do školy, považuji za oprávněný úkon personálu nezasahující do lidské důstojnosti dítěte. Dohled však v určité míře zasahuje do soukromí dítěte, proto by ho pedagogové měli vykonávat citlivě a u dospívajících dětí co nejméně zasahovat do jejich ranních činností (včetně vstávání).

C.5.2 Uzamykání koupelen

Dítě s nařízenou ústavní výchovou má právo na respektování lidské důstojnosti.²⁸ Děti by proto měly mít zajištěno soukromí během každodenních hygienických činností, přičemž důležitost této potřeby roste úměrně s přibývajícím věkem.

Tomáš upozornil na to, že se nemůže zamknout v koupelně během sprchování. Hned za dveřmi do koupelny je navíc koš na špinavé prádlo. Kdokoli ho potřebuje využít, do koupelny kdykoli bez omezení vstoupí.

Zjistil jsem, že Tomášova tvrzení jsou pravdivá. Personál jeho skupiny mi potvrdil, že používání koše na prádlo způsobuje zbytečné konflikty. Proto ještě během návštěvy pracovníků Kanceláře veřejného ochránce práv přemístil koš mimo prostory koupelny.

Pokud jde o (ne)možnost koupelnu uzamknout, zjistil jsem, že jde o technický problém. V koupelně jsou totiž sprchy i toalety, což není z uživatelského hlediska vhodné, resp. pohodlné. Zařízení řešilo nevhodnost tohoto technického řešení již při rekonstrukci. Kvůli dispozicím budovy ho však nebylo možné změnit. Kdyby se sprchující mohl uzamknout v koupelně, nemohly by ostatní děti využívat toalety.

Dětský domov tedy dětem nezajistil soukromí během každodenních hygienických činností. Jde však o důsledek technického řešení, který je neodstranitelný. Přemístěním koše na špinavé prádlo z koupelny dětský domov alespoň minimalizoval míru omezení soukromí sprchujícího se dítěte. Doporučuji dětskému domovu ještě dveře koupelny opatřit nápisy VOLNO/OBSAZENO či jiným vhodným označením.

26 Viz § 2920 odst. 3 či § 2921 občanského zákoníku.

27 Viz rovněž Směrnice OSN o náhradní péči o děti, bod 91.

28 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. c) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, rovněž viz standard kvality č. 2.22

C.6 Mobilní telefony dětí

C.6.1 Základní pravidla a doporučení veřejného ochránce práv

Dítě s nařízenou ústavní výchovou má právo vlastnit (a tudíž si do zařízení přinést) mobilní telefon, pokud je k jeho používání dostatečně vyspělé.²⁹ Má také právo na udržování kontaktu s osobami odpovědnými za jeho výchovu a dalšími blízkými osobami. Toto právo může využít formou telefonických hovorů a korespondence (pod korespondenci dnes patří e-mailová pošta, SMS zprávy a nejrůznější komunikační platformy a sociální sítě).³⁰

Do uvedených práv dítěte může ředitel zařízení za určitých podmínek zasáhnout. Je totiž oprávněn převzít do dočasné úschovy předměty ohrožující výchovu, zdraví či bezpečnost dítěte, přičemž dítě je povinno takové předměty řediteli do úschovy vydat.³¹ To, který předmět je nebezpečný či ohrožující a může být tedy dítěti odebrán, musí ředitel zařízení vykládat velmi obezřetně. Odebráním mobilního telefonu dítěti totiž zasahuje do jeho vlastnického práva i do jeho práva udržovat kontakt se svojí rodinou.

Na základě popsaných pravidel vytvořil veřejný ochránce práv pro zařízení tato doporučení³²:

- *dítě musí mít zásadně možnost mít svůj mobilní telefon nepřetržitě u sebe,*
- *dítě musí mít možnost používat svůj mobilní telefon s výjimkou doby, kdy mu to transparentní a jednoznačně stanovená pravidla obsažená ve vnitřním řádu neumožňují (např. v době školního vyučování, stravování, komunitních či terapeutických činností nebo v době nočního klidu),*
- *ředitel zařízení nemůže všem dětem v zařízení plošně odebrat jejich mobilní telefony, případně děti vyzývat k jejich odevzdání (úschově),*
- *ředitel může v individuálním případě převzít do úschovy mobilní telefon konkrétního dítěte, pokud používání telefonu dítě v danou chvíli ohrožuje,*
- *ředitel musí úschovu mobilního telefonu velmi pečlivě a konkrétně zdůvodnit, nejlépe v písemném zápisu o převzetí věci, který založí do osobní dokumentace dítěte,³³ a rovněž samozřejmě vysvětlit dítěti.*

C.6.2 Přístup dětského domova k používání mobilních telefonů dětmi

Tomáš namítl, že pro děti bývá večer prakticky jedinou částí dne, kdy mají „pořádné“ volno, a tudíž možnost používat své mobily. Upozornil přitom, že dětský domov vypíná Wi-Fi už ve 20:00 hod.

29 Článek 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, § 31 a 1012 občanského zákoníku. Rovněž srov. standard kvality č. 2.8

30 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. n) zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

31 Ustanovení § 20 odst. 2 písm. d) ve spojení s § 23 odst. 1 písm. g) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

32 Viz sdělení veřejného ochránce práv ze dne 5. června 2023, sp. zn. 2296/2023/VOP, dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/11740>.

33 Viz § 23 odst. 1 písm. g) věty za středníkem zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

Zjistil jsem, že vnitřní řád dětského domova umožňuje dětem používat mobilní telefony a obdobné komunikační prostředky v době jejich osobního volna. Předpis také příkladmo vyměňuje situace, kdy je použití mobilů omezeno. Dále upravuje hraní počítačových her, pravidla bezpečnosti při používání komunikačních technologií a případné důsledky pro děti v případech, že nedodrží pravidla týkající se používání mobilů, přístupu k internetu a chování ve virtuálním světě.

Dále jsem zjistil, že pedagogové plošně neomezují děti v držení a používání mobilů. Některé děti je mají k dispozici neustále (např. Tomáš), některé jen občas, např. dospívající chlapec, který byl v důsledku své závislosti na mobilním telefonu v péči lékaře.

Personál dokázal podrobně popsat, jak cíleně a důsledně pracuje s dětmi, které začnou mít potíže kvůli nadměrnému používání komunikačních technologií. Pedagog se s takovým dítětem pokusí nejprve domluvit na rozumné době používání přístroje s tím, že mobil dítěti dává vychovatel, který ho má jinak v držení. Tento přístup není povinný, vynucovaný, pedagog se snaží s dotyčným dítětem dohodnout.

V rámci individualizace přístupu ke každému dítěti pořídil dětský domov nedávno speciální software, který personálu umožňuje vypínat Wi-Fi jen některým dětem (resp. znemožňovat přístup jednotlivým přístrojům). **Zařízení tak již upustilo od Tomášem kritizované praxe.**

Popsaná zjištění mě vedou k závěru, že dětský domov respektuje všechna doporučení veřejného ochránce práv, která jsem citoval výše. Děti, které používání mobilních telefonů neohrožuje, mají v zásadě možnost mít své mobily nepřetržitě u sebe a mohou je používat s výjimkou doby uvedené zřetelně a jednoznačně ve vnitřním řádu dětského domova. Personál dětem mobily plošně neodebírá ani plošně nevyzývá k jejich úschově. V případě, že používání telefonu některé dítě ohrožuje, pedagog s ním důsledně pracuje.

C.7 Nucená úschova důležitých dokumentů a dokladů dětí

Zařízení musí chránit osobní prostor dítěte a jeho soukromí a zřídit mu v rámci jeho skupiny prostor, kde si může uchovávat své osobní věci uzamčené a mít k nim volný přístup.³⁴

Ředitel zařízení může uložit do úschovy cennosti a větší finanční hotovost dítěte, stejně jako věci, které by dítě mohly ohrožovat (a dítě je povinno na výzvu takové předměty vydat). Ředitel může být přítomen i při otevření listovní nebo balíkové zásilky dítěte, má-li pochybnosti o nezávadnosti jejího obsahu.³⁵

Tomáš namítl, že musel proti své vůli personálu odevzdávat dokumenty a osobní doklady bez možnosti ponechat si u sebe alespoň jejich kopii. Mělo se jednat o dokumenty typu „zaslání platební karty bankou“, „vyrozumění úřadu o zahájení řízení o zrušení trvalého pobytu“, „smlouvu“, výzvu soudu, školní vysvědčení, občanský průkaz či kartičku zdravotní pojišťovny.

34 Standardy kvality č. 2.22 a 2.23

35 Ustanovení § 23 odst. 1 písm. f) a g) ve spojení s § 20 odst. 2 písm. d) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

Zjistil jsem, že obdrží-li dětský domov zásilku *týkající se* dítěte, ponechává ji u sebe. Obdrží-li zásilku *adresovanou* dítěti, nerozbaluje ji a předává ji přímo dítěti. Těchto zásilek je podle personálu naprosté minimum.

Tomášova spisová dokumentace obsahovala mj. tyto dokumenty:

- Výzvu Okresního soudu v Ostravě ze dne 6. ledna 2023 adresovanou dětskému domovu. Výzva obsahovala několik dotazů na chlapcovu situaci a soud ji zcela zjevně adresoval zařízení, nikoli Tomášovi.
- Oznámení Úřadu městského obvodu Ostrava-Jih ze dne 10. listopadu 2022 o zahájení řízení o návrhu na zrušení údaje o místu trvalého pobytu. Toto oznámení úřad adresoval Tomášovi.

Dokumenty, na které Tomáš poukázal, nepředstavují věci, které by dítě mohly ohrožovat, resp. které by mohly být „závadné“. Personál by je tedy nemohl Tomášovi uschovat, pokud by je zasílatel adresoval jemu. Tomáš měl osobní a dostupný uzamykatelný prostor, ve kterém si je mohl uschovat, a mít je tak kdykoli k dispozici.

K **platební kartě** jsem v Tomášově spisu nenašel jediný dokument. Rovněž jsem v něm nenašel žádnou **smlouvu**, kterou by byl Tomáš k čemukoli zavázán či oprávněn. **Výzvu** soud adresoval dětskému domovu a Tomáš neměl nárok na to, aby mu ji personál předal (mohl mu ji na žádost pouze ukázat). **Ohledně těchto dokumentů jsem tedy neshledal pochybení.**

Dokument týkající se změny Tomášova trvalého pobytu, nalezený v jeho spisu, úřad skutečně adresoval Tomášovi. Změna trvalého pobytu je plně v dispozici dítěte staršího patnácti let.³⁶ Není tedy žádný důvod, proč by chlapec nemohl mít dokument u sebe. **V tomto případě tedy dětský domov pochybil.**

Pokud jde o **školní vysvědčení a základní osobní doklady** (občanský průkaz, kartička pojišťovny), zjistil jsem, že je děti mohou mít u sebe. V případě školního vysvědčení kopii (originál se ponechává ve spisu dítěte), základní osobní doklady se dětem ponechávají. **Dětský domov tedy nepochybil.**

C.8 Spoluspráva dětí

Tzv. **spoluspráva** je projevem práva dítěte s nařízenou ústavní výchovou vyjadřovat své názory, nespokojenost a přání.³⁷

Podle Tomáše je **spoluspráva dětí** v dětském domově „mrtvý orgán“. Zástupci dětí jsou podle něj zcela pasivní, a i když jsou voleni dětmi, fakticky o nich rozhodují vychovatelé.

Zjistil jsem, že setkání dětí s vedením dětského domova probíhá jednou měsíčně a účastní se ho vždy jedno dítě z každé skupiny, zvolené dětmi dané skupiny. Na setkáních se podle výpovědí dětí i personálu řeší vzájemnou diskusí nejružnější témata – přání dětí, aktivity organizované dětským domovem, jídelníček, vztahové záležitosti atd. Nikdo z personálu ani dětí,

³⁶ Viz § 10 odst. 10 a 12 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů.

³⁷ Viz § 20 odst. 1 písm. i) a j) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

s nimiž pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv hovořili, nevznesl ke spoluprávě jakoukoli kritickou připomínku.

Nezjistil jsem tedy, že by dětský domov znemožňoval dětem, aby vyjadřovaly své názory, nespokojenost či přání. Spoluspráva dětí v dětském domově má své pevné místo a podle výpovědí dospělých i dětí funguje.

D. Informace o dalším postupu

Zprávu zasílám ředitelce dětského domova a podle § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv ji žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřila ke zjištěným pochybením a informovala mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu zasílám rovněž stěžovateli.

Brno 27. července 2023

JUDr. Vít Alexander Schorm
zástupce veřejného ochránce práv
(podepsáno elektronicky)